

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УЧАСНИКІВ
АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ****LEGAL REGULATION OF SOCIAL PROTECTION
OF THE PARTICIPANTS OF THE ANTI-TERRORIST OPERATION**

Сіньова Л.М.,
к.ю.н., асистент кафедри трудового права та права соціального забезпечення
юридичного факультету
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті розглядається регламентація соціально-правового захисту учасників антитерористичної операції у вітчизняних нормативно-правових актах. Значної актуальності набуває це питання в умовах сьогодення щодо створення механізму реалізації соціальної підтримки учасників бойових дій як учасників антитерористичної операції. Аналізується чинне законодавство та його перспективи щодо поліпшення умов життя цієї категорії осіб.

Ключові слова: військовослужбовці, учасники антитерористичної операції, соціальний захист, соціальне забезпечення, медичне обслуговування.

В статье рассматривается регламентация социально-правовой защиты участников антитеррористической операции в отечественных нормативно-правовых актах. Значительную актуальность приобретает этот вопрос в условиях настоящего времени относительно создания механизма реализации социальной поддержки участников боевых действий как участников антитеррористической операции. Анализируется действующее законодательство и его перспективы относительно улучшения условий жизни этой категории лиц.

Ключевые слова: военнослужащие, участники антитеррористической операции, социальная защита, социальное обеспечение, медицинское обслуживание.

We consider that the main aim of creation of the new type civilization lays in realization of ideas of peaceful co-existence in the world and providing of high quality life for population. Creation of effective social protection legislative base for those people, whose activity is very important for government, is the essential part of functioning of a country. First of all, these people are military men. Creation of the mechanism for realization of social support for combatants as participants of anti-terrorist operation (ATO) is very relevant today.

Thus, participants of ATO have a right for full-size endowments, taking into consideration all bonuses and premiums at the level of military men of contract service (according to appointments and ranks), and not at the level of military men in the service for a fixed period as had been provided before for all citizens, called up for national service while mobilization. All citizens, called up for national service, are held the position of employment, position, average earnings. The participants of the ATO have a right for top-priority service in therapeutic and prophylactic enterprises, immediate hospitalization, temporary disability payment at 100 per cent of average wage.

This explains the importance and timeliness of changes to the Law of Ukraine «About war veterans status and guarantees of their social protection». They provide the participants of the ATO with the right to be considered the military men «who protected the independence, sovereignty and territorial integrity of Ukraine, took part in the ATO, provided its realization and employees of enterprises who were involved to the ATO according to legal procedure».

The legal base for development of relations concerning social maintenance of war veterans and participants of the ATO is the line of laws which determine the scope of rights of the participants of the ATO and members of their families, such as: the Constitution of Ukraine, «About the fight against terrorism», «About war veterans status and guarantees of their social protection», «About the military duty and military service», «About The Armed Forces of Ukraine», «The National Guard of Ukraine», «About legal and social protection of military men and members of their families», «About provision of pensions for persons, dismissed from service and some other persons», «About State Border Guard Service of Ukraine», Code of civil protection of Ukraine and the Resolution of The Cabinet of Ministers of Ukraine from the 25th of December, 2013 № 975 «About adoption of the procedure of setting and payment of the pecuniary aid in case of death, invalidity or partial disablement without establishment of invalidity of military men, commandeered persons and reservists called up for training (or control) and special gathering or for service in war reserve» and others.

Key words: military men, participants of the anti-terrorist operation, social protection, social maintenance, medical service.

В основу внутрішньої та зовнішньої політики сучасних держав соціально-демократичної орієнтації має бути покладена гуманістична ідея функціонування держави на благо людини. Держава соціально-демократичної орієнтації – це організація політичної влади більшості населення у суспільстві з різноманітними формами приватної та суспільної власності на засоби виробництва, яка постійно поліпшує умови для здійснення основних прав людини, прав нації та народу на загальнолюдських засадах свободи, справедливості й солідарності [1, с. 50]. Виходячи з цього, внутрішні завдання і функції держав соціально-демократичної орієнтації у політичній сфері: організація, підтримка і розвиток міждержавних довірливих відносин на основі загально визнаних принципів міжнародного права; оборона своєї країни від зовнішнього нападу, анексії; участь у забезпеченні ненасильницького миру в усіх регіонах планети; участь у боротьбі з порушеннями міжнародного правопорядку (у т. ч. із використанням військових засобів). Схожість, аналогічність або збіг основних функцій багатьох (не всіх!) існуючих сьогодні держав свідчить про зближення їх соціальної сутності і про втілення но-

вого політичного мислення у сучасні міжнародні відносини, про посилення взаємозалежності і взаємозв'язку всіх країн, про об'єктивно зумовлену поступову консолідацію зусиль більшості народів світу у розв'язанні надто серйозних глобальних проблем. Отже, людство крок за кроком здійснює поворот до цивілізації нового типу [1, с. 53]. Головною метою побудови цивілізації нового типу, на нашу думку, є реалізація ідей мирного співіснування у світі та забезпечення високої якості життя населення.

Вагомою складовою функціонування держави є створення ефективної законодавчої бази в сфері соціального захисту тих категорій громадян, діяльність яких має особливе значення для держави. Насамперед до таких категорій громадян варто віднести військовослужбовців. Значної актуальності набуває це питання в умовах сьогодення щодо створення механізму реалізації соціальної підтримки учасників бойових дій як учасників антитерористичної операції (далі – АТО). З огляду на це, своєчасним і важливим є підписання змін до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551-ХІІ [2], згідно яких учасни-

ками бойових дій визнаються всі задіяні в АТО військовослужбовці. Законом [2] визнано учасниками бойових дій військовослужбовців, «які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, брали участь в АТО, забезпеченні її проведення, а також працівників підприємств, установ, організацій, які залучалися до участі в АТО, у порядку, встановленому законодавством». Законом пропонується делегувати Кабінету Міністрів України повноваження щодо визначення порядку надання статусу учасника бойових дій зазначеним особам. Слід зазначити, що даним законом регламентується надання такого статусу і співробітникам Державної прикордонної служби України, УДО, цивільним співробітникам Міністерства оборони України [3, с. 14].

Базовою юридичною «опорою» розвитку правовідносин у сфері соціального забезпечення ветеранів війни та учасників АТО є низка нормативно-правових актів, якими визначається також і обсяг пільг учасників АТО і членів їх сімей: Конституція України, Закони України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року № 638-IV; «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII; «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року № 2232-XII; «Про Збройні Сили України» від 06 грудня 1991 року № 1934-XII; «Про Національну Гвардію України» від 13 березня 2014 року № 876-VII; «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-XII; «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 09 квітня 1992 року № 2262-XII; «Про державну прикордонну службу» від 03 квітня 2003 року № 661-IV; Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року № 5403-VI; Постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975 «Про затвердження Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві» та ін.

Основні права людини – це певні можливості людини, котрі необхідні для її існування та розвитку в конкретних історичних умовах, об'єктивно визнаються досягнутим рівнем розвитку людства (економічним, духовним, соціальним) і мають бути загальними та рівними для всіх людей [1, с. 9].

Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-XII [4] відповідно до Конституції України визначає основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, встановлює єдину систему їх соціального та правового захисту, гарантує військовослужбовцям та членам їх сімей в економічній, соціальній, політичній сферах сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни та регулює відносини у цій галузі. У ст. 1 зазначеного Закону соціальний захист військовослужбовців – це діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом.

Відповідно до Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» від 02 вересня 2014 року № 1669-VII [5] визначають тимча-

сові заходи для забезпечення підтримки суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність на території проведення АТО, та осіб, які проживають у зоні проведення АТО або переселилися з неї під час її проведення.

Згідно ст. 1 Закону період проведення АТО – це час між датою набрання чинності Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» від 14 квітня 2014 року № 405/2014 та датою набрання чинності Указом Президента України про завершення проведення АТО або військових дій на території України. Територія проведення АТО – це територія України, на якій розташовані населені пункти, визначені у затверженому Кабінетом Міністрів України переліку, де проводилася АТО, розпочата відповідно до Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» від 14 квітня 2014 року № 405/2014.

Постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 року № 416 «Деякі питання Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції» затверджено Положення про Державну службу України у справах ветеранів війни та учасників АТО [6]. Основними завданнями Служби є: 1) реалізація державної політики у сфері: соціального захисту ветеранів війни та учасників АТО, зокрема, щодо забезпечення їх психологічної реабілітації, житлом, надання освітніх послуг та організації поховання; соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з військової служби, а також учасників АТО; 2) внесення на розгляд Міністра соціальної політики пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у сфері: соціального захисту ветеранів війни та учасників АТО; соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з військової служби та учасників АТО.

Державною службою України у справах ветеранів війни та учасників АТО на виконання Указу Президента України «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції» від 18 березня 2015 року № 150/2015, бюджетної програми «Заходи з психологічної реабілітації постраждалих учасників антитерористичної операції», а також Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів щодо психологічної реабілітації постраждалих учасників АТО, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 31 березня 2015 року № 221, враховуючи необхідність забезпечення безперервності надання послуг з психологічної реабілітації та продовження дії зазначеної вище бюджетної програми у 2016 році, керуючись ст. 40 Закону України «Про здійснення державних закупівель», укладені відповідні додаткові умови з реабілітаційними установами про продовження строку дії договорів на закупівлю послуг з психологічної реабілітації до 30 квітня 2016 року включно. На сьогодні послуги з психологічної реабілітації постраждалим учасникам АТО можуть надаватися чотирма реабілітаційними установами:

- 1) Менський санаторій «Остреч», Чернігівська область;
- 2) ДП «Південь-Курорт-Сервіс» санаторій «Орізонт», Одеська область;
- 3) ТОВ «Санаторій «Феофанія», м. Київ;
- 4) ДП «Клінічний санаторій «Курорт Березівські мінеральні води» ЗАТ «Укрпрофздоровниця», Харківська область.

Відповідно до Порядку управління соціального захисту населення районної державної адміністрації на

підставі наданих Службою списків учасників АТО, які потребують послуг з психологічної реабілітації та осіб, які виявили бажання отримати послуги з психологічної реабілітації, скеровують їх на проходження курсу психологічної реабілітації до реабілітаційних установ [7].

Вагоме значення для реалізації прав у сфері медичного забезпечення зазначеними особам має Постанова Верховної Ради України «Про забезпечення належним медичним обслуговуванням військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу, які зазнали поранення, контузії чи іншого uszkodження здоров'я під час проведення антитерористичної операції на сході України» від 29 травня 2014 року № 1286-VII [8]. Військовослужбовці Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної спеціальної служби транспорту, Управління державної охорони України, особи рядового, начальницького складу і військовослужбовці Міністерства внутрішніх справ України, Державної фіскальної служби України, які, захищаючи незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, брали участь в АТО на сході України та зазнали поранення, контузії чи іншого uszkodження здоров'я, мають право на безоплатне медичне обслуговування (лікування, медичну реабілітацію та інше) в Клінічній лікарні «Феофанія» Державного управління справами. Постановою передбачено, що медична допомога зазначеним особам надається закладами охорони здоров'я невідкладно.

Крім того, була затверджена винагорода у розмірі 100% місячного грошового забезпечення та заробітної плати Постановою Кабінету Міністрів України від 04 червня 2014 року № 158 «Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству фінансів на 2014 рік, та виділення коштів з резервного фонду державного бюджету» [9]. Установлено, що за безпосередню участь в АТО, здійсненні заходів із забезпечення правопорядку на державному кордоні, відбиття збройного нападу на об'єкти, що охороняються військовослужбовцями, звільнення цих об'єктів у разі захоплення або спроби насильного заволодіння зброєю, бойовою та іншою технікою військовослужбовцям, у т. ч. строкової військової служби, особам рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, резервістам та працівникам (невійськовослужбовцям) льотного, льотно-підйомного, інженерно-технічного складу авіації Національної гвардії і Державної прикордонної служби, водіям автотранспортних засобів Національної гвардії і Державної прикордонної служби починаючи з 01 травня 2014 року виплачується винагорода в розмірі 100% місячного грошового забезпечення та заробітної плати, але не менш ніж 3000 гривень, у розрахунку на місяць. Виплата винагороди здійснюється також під час перебування на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров'я у зв'язку з пораненнями (контузіями, травмами, каліцтвами), отриманими під час участі у зазначених операціях і заходах.

Громадяни, які призвані під час мобілізації, та беруть участь в АТО отримують грошове забезпечення у повному обсязі, з урахуванням всіх надбавок та премій, на рівні військовослужбовців контрактної служби (відповідно до посад та військових звань), а не на рівні військовослужбовців строкової служби, як передбачалося раніше. У відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України «Питання грошового забезпечення військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період» від 09 квітня 2014 року № 111 [10] грошове забезпечення зазначеній категорії військовослужбовців виплачується у порядку та розмірах,

установлених для військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом.

Відповідно до ст. 21 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року № 638-IV [11] у випадку загибелі військовослужбовця під час проведення АТО, встановлено право членів його родини та осіб, що перебували на його утриманні, на одноразову допомогу у розмірі 20 прожиткових мінімумів (29000 грн.), а також на відшкодування витрат на поховання загиблого. Більше того, даній родині виплачується пенсія у зв'язку з втратою годувальника, а також за ними зберігаються всі пільги, які мав загиблий, – на отримання житла, оплати житлово-комунальних послуг тощо. Разом з тим, слід відзначити, що ч. 2 ст. 16 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-XII [4] у випадку загибелі військового при виконанні ним обов'язків військової служби передбачає надання членам родини, батькам а також утриманцям загиблого одноразової грошової допомоги в розмірі 500 прожиткових мінімумів (725000 грн.). Як наголошує Дзюба С. О. [12] таким чином, виникає правова колізія між двома названими вище законами, кожен з яких встановлює свій розмір допомоги. Департамент правового забезпечення Міністерства оборони України роз'яснив, що особи, які мають право на отримання допомоги у разі загибелі учасника АТО, можуть за власним бажанням обрати, положеннями якого з названих вище законів користуватися для призначення їм допомоги. Оскільки допомога в розмірі 500 прожиткових мінімумів є більшою, то зрозуміло, що доцільніше керуватися положеннями ст. 16 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей» [4]. Зокрема, суми прожиткового мінімуму на 2016 рік встановлено Законом України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» від 25 грудня 2015 року № 928-VIII [14]. Станом на сьогодні, сума прожиткового мінімуму становить 1399 грн., з 01 грудня – 1544 грн., а для основних соціальних і демографічних груп населення: працездатних осіб – з 01 травня – 1450 грн., з 01 грудня – 1600 грн.; осіб, які втратили працездатність, з 01 травня – 1130 грн., з 01 грудня – 1247 грн.

Слід зазначити, що такі ж суперечності у чинному законодавстві мають місце і щодо призначення допомоги пораненим в ході АТО бійцям силових структур, які стали інвалідами [12]. Надання їм одноразової грошової допомоги передбачено ст. 21 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» (в розмірі 10 прожиткових мінімумів для працездатної особи) та ст. 16 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей» (250 прожиткових мінімумів (362500 грн.) – при встановленні першої групи інвалідності і 200 (290000 грн.) та 150 (217500 грн.) – відповідно, при встановленні другої і третьої групи). Військовослужбовець в цьому разі також має право обирати, який саме вид допомоги (за яким законом) йому має бути призначено. Згідно ст. 21 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» встановлено, що якщо особа, яка брала участь у боротьбі з тероризмом, під час проведення АТО зазнала поранення, яке не потягло за собою настання інвалідності, цій особі виплачується одноразова допомога в розмірі п'яти прожиткових мінімумів (7250 грн.).

Постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975 [13] затверджено Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві. У ч. 7 Порядку зазначено, що у разі часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності одноразова грошова допомога виплачується залежно від ступеня втрати працездатності,

який встановлюється медико-соціальними експертними комісіями, у розмірі, що визначається у відсотках від:

– 70-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб (101500 грн.) на дату встановлення ступеня втрати працездатності, – військовослужбовцю, який отримав поранення (контузію, травму або каліцтво) під час виконання обов'язків військової служби, що призвело до часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності;

– 50-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб (72500 грн.) на дату встановлення ступеня втрати працездатності, – військовослужбовцю строкової військової служби, який отримав поранення (контузію, травму або каліцтво) у період проходження ним строкової військової служби, що призвело до часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності;

– 50-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб (72500 грн.) на дату встановлення ступеня втрати працездатності, – військовозобов'язаному або резервісту, якого призвано на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, який отримав поранення (контузію, травму або каліцтво) під час виконання обов'язків військової служби або служби у військовому резерві, що призвело до часткової втрати працездатності без встановлення йому інвалідності.

Враховуючи вищесказане, можна констатувати, що, виходячи з ще однієї законодавчої колізії, для отримання одноразової допомоги внаслідок поранення, що не потягло за собою настання інвалідності, більш доцільно керуватися положеннями Постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975.

Як підкреслює Дзюба С. О., якщо протягом двох років військовослужбовцю, військовозобов'язаному та резервісту після первинного встановлення інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності під час повторного огляду буде встановлено згідно з рішенням медико-соціальної експертної комісії вищу групу чи іншу причину інвалідності або більший відсоток втрати працездатності, що дає їм право на отримання од-

норазової грошової допомоги в більшому розмірі, виплата провадиться з урахуванням раніше виплаченої суми [12].

Згідно ст. 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [2] військовослужбовці, що зазнали поранень та контузій (у т. ч. таких, що зумовили присвоєння групи інвалідності) в ході АТО, мають низку пільг: безоплатне лікування, санаторно-курортне оздоровлення, зубопротезування; 75-відсоткова знижка плати за користування житлом, комунальними послугами, паливом для опалення будинку; безоплатний проїзд внутрішньо міським транспортом загального користування; першочергове забезпечення житловою площею за необхідності поліпшення житлових умов тощо.

Слід зазначити, що у майбутньому такі особи не зможуть продовжувати знаходитися на військовій службі та службі у підрозділах інших силових структур за станом здоров'я (крім випадків, якщо військово-лікарською комісією буде встановлено відновлення працездатності та зняття присвоєної групи інвалідності) [12].

Таким чином, учасники АТО мають право отримувати грошове забезпечення у повному обсязі, з урахуванням всіх надбавок та премій, на рівні військовослужбовців контрактної служби (відповідно до посад та військових звань), а не на рівні військовослужбовців строкової служби, як передбачалося раніше; за всіма громадянами, які призвані під час мобілізації на військову службу, гарантовано зберігаються місце роботи, посада, середній заріток на підприємстві, в установі, організації, незалежно від підпорядкування та форм власності. Учасники АТО мають право на першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах та першочергову госпіталізацію; виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100 % середньої заробітної плати.

На підставі проведеного аналізу, варто зробити висновок, що законодавче забезпечення соціального захисту учасників АТО як категорії учасників бойових дій, котрі приймали безпосередню участь у захисті незалежності України потребує подальшого реформування з метою підвищення рівня соціальної підтримки захисників Батьківщини, діяльність яких має надзвичайно важливе значення для всього суспільства держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : Навчальний посібник / П. М. Рабінович. – Вид. 5-те, зі змінами. – К. : Атіка, 2001. – 176 с.
2. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 45. – Ст. 425.
3. Кучма О. Л. Пільги як вид соціального забезпечення за законодавством України. Збірник нормативно-правових актів України / О. Л. Кучма, Л. М. Сінцова. – К. : «Освіта України», 2016. – 312 с.
4. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей : Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 15. – Ст. 190.
5. Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції : Закон України від 02 вересня 2014 року № 1669-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 44. – Ст. 2040.
6. Деякі питання Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 року № 416 // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 167.
7. Психологічна реабілітація учасників АТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ratadmin.gov.ua/sotsialnyi-zakhyst-naselennia>
8. Про забезпечення належним медичним обслуговуванням військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу, які зазнали поранення, контузій чи іншого ушкодження здоров'я під час проведення антитерористичної операції на сході України : Постанова Верховної Ради України від 29 травня 2014 року № 1286-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 27. – Ст. 928.
9. Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству фінансів на 2014 рік, та виділення коштів з резервного фонду державного бюджету : Постанова Кабінету Міністрів України від 04 червня 2014 року № 158 // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 101.
10. Питання грошового забезпечення військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період : Постанова Кабінету Міністрів України від 09 квітня 2014 року № 111 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/111-2014-p
11. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180.
12. Дзюба С. О. Правовий статус учасників АТО / С. О. Дзюба [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://3222.ua/article/pravoviy_status_uchasnikov_ato.htm
13. Про затвердження Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 6. – Ст. 161.
14. Про Державний бюджет України на 2016 рік : Закон України від 25 грудня 2015 року № 928-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 5. – Ст. 54.